

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Πελοποννήσου, υποβλήθηκε στο Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, με το υπ' αριθμ.: 2933/13-06-2014, έγγραφο της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής Περιφέρειας Πελοποννήσου (α.π. ΕΥΠΕ 173287/17-06-2014) και διαβιβάστηκε προς διαβούλευση με το κοινό και τις δημόσιες αρχές, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΚΥΑ με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/5.9.06 (για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ(β' 1225)), με το α.π. οικ.173933/17.7.2014 έγγραφο της Γεν.Δ/νσης Περιβαλλοντικής Πολιτικής του ΥΠΕΚΑ.

Στο πλαίσιο της ως άνω διαβούλευσης, διαβιβάστηκαν στην Γεν. Δ/νση Περιβαλλοντικής Πολιτικής του ΥΠΕΚΑ , η οποία αποτελεί την αρμόδια αρχή κατά την έννοια της παραπάνω σχετικής ΚΥΑ, σειρά απόψεων.

Στην συνέχεια, και μετά την ολοκλήρωση της διαβούλευσης, οι απόψεις και παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν, ενσωματώθηκαν στο ΤΕΛΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ της ΚΥΑ, το οποίο έχει καταρτιστεί και είναι υπό έγκριση και το οποίο επισυναπτεται.

ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΜΠΕ Π. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Εισαγωγή

Η περιοχή για την οποία καταρτίζεται το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) και εκπονείται η Στρατηγική Περιβαλλοντικών Εκτίμηση (Σ.Π.Ε.), συμπίπτει με τα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ορισμένα σχέδια και προγράμματα, πραγματοποιείται στο επίπεδο εκείνο που έπεται της διατύπωσης των κεντρικών κατευθύνσεων και στόχων και προηγείται των επιπέδων εξειδίκευσης και εφαρμογής. Στο επίπεδο αυτό, λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις γενικής φύσεως, οι οποίες έχουν συνήθως δύο χαρακτηριστικά:

- ▶ αφορούν κυρίως σε θέματα προσανατολισμού και οριστικοποίησης του πλαισίου για τα επόμενα στάδια υλοποίησης του προγράμματος, παρά σε συγκεκριμένα ζητήματα σχεδιασμού των επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα,
- ▶ ενδεχόμενη ανατροπή ή μεταβολή των αποφάσεων αυτών στο μέλλον, συνοδεύεται από υψηλό έως δυσβάστακτο κόστος, συνήθως με την έννοια της ανατροπής ολόκληρων τμημάτων προγραμματισμού ή αυτή της παραίτησης από τη μεγάλη πλειοψηφία των στόχων του προγράμματος.

Ακριβώς αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι εκείνα που δίνουν στις αποφάσεις το στρατηγικό τους χαρακτήρα, και, για το λόγο αυτό, το επίπεδο λήψης τους αποκαλείται «στρατηγικό».

Είναι σαφές πως η διαδικασία ΣΠΕ αποτελεί το μέσο για την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών ζητημάτων κατά την διάρκεια της λήψης αποφάσεων εξασφαλίζοντας πως λαμβάνονται υπόψη οι σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις ανθρώπινων δράσεων και πρωτοβουλιών σε επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Περιφέρεια Πελοποννήσου

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου καταλαμβάνει το νότιο τμήμα της ηπειρωτικής Ελλάδας. Βρέχεται δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος και συνορεύει με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, βορειοανατολικά με την Περιφέρεια Αττικής, ενώ ανατολικά βρέχεται από το Μυρτώο Πέλαγος.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου περιλαμβάνει πέντε Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε) και είκοσι έξι Δήμους. Αποτελείται από τις Π.Ε. Κορινθίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Μεσσηνίας και Λακωνίας και έχει έδρα την Τρίπολη, Πρωτεύουσα της Π.Ε. Αρκαδίας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου αντιστοιχεί στο 5,3% (2011) του συνολικού πληθυσμού της χώρας (577.903 κάτοικοι), ενώ οι μεγαλύτερες σε έκταση και πληθυσμό Περιφερειακές Ενότητες είναι αντίστοιχα η ΠΕ Αρκαδίας με 25,5% της συνολικής έκτασης (4.419 km²) και η Μεσσηνία αντιστοιχώντας στο 27,7% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας (154.197 κάτοικοι).

Έχει συνολική έκταση 15.490 χμ² και καλύπτει το 11,7% της συνολικής έκτασης της χώρας, με χαρακτηριστικό της μορφολογίας της τους μεγάλους ορεινούς όγκους (50,1% της έκτασης), οι οποίοι καταλαμβάνουν το κεντρικό της τμήμα, ενώ μόνο το 21,5% αυτής είναι πεδινό (και το 28,4% ημιορεινό), κυρίως στις παραθαλάσσιες περιοχές όπου σχηματίζονται αρκετές πεδιάδες, προσχωσιγενούς κυρίως προέλευσης. Ωστόσο, παρά το μικρό ποσοστό των πεδινών εκτάσεων, η Περιφέρεια διαθέτει μερικές από τις πιο εύφορες περιοχές της χώρας, όπως ο Αργολικός κάμπος και ο κάμπος της Κορινθίας.

Περιγραφή Υφιστάμενης Κατάστασης Περιβάλλοντος

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου χαρακτηρίζεται από ποικιλία βιοκλιματικών ορόφων: οι ανατολικές της ακτές καθώς και τα παράλια του Λακωνικού Κόλπου ανήκουν στην ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο. Η Π.Ε. Μεσσηνίας ανήκει κατά κύριο λόγο στον ύφυγρο βιοκλιματικό όροφο με χειμώνες ήπιους ως και θερμούς. Η Π.Ε. Αρκαδίας εμφανίζει μεγάλη ποικιλία βιοκλιματικών ορόφων (ημίξηρος βιοκλιματικός όροφος στα παράλια, ύφυγρος στην ενδοχώρα και υγρός στα ορεινά με ήπιους ως και δριμείς χειμώνες).

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου καταγράφονται:

- ➔ 13 περιοχές (Ν.Δ. 996/1971) ως Μνημεία της Φύσης, των οποίων η διατήρηση κρίθηκε αναγκαία και καθορίστηκαν μέτρα προστασίας τους.
- ➔ 2 αισθητικά δάση σε σύνολο 19 που έχουν καταγραφεί στο σύνολο της Χώρας
- ➔ 28 περιοχές Natura 2000 σε σύνολο 419 που έχουν καταγραφεί στο σύνολο της Χώρας

- ➔ 40 Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους σε σύνολο 271 που έχουν καταγραφεί στο σύνολο της Χώρας

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου ανήκουν εξ ολοκλήρου 3 από τα 14 υδατικά διαμερίσματα της Χώρας (Δυτικής Πελοποννήσου, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου) καθώς και τμήματα των υδατικών διαμερισμάτων της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και Αττικής.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου εμφανίζει σημαντική υστέρηση στον τομέα της διάθεσης και επεξεργασίας υγρών και στερεών αποβλήτων ενώ με τα έργα που υλοποιήθηκαν στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο δεν κατέστη δυνατόν να ολοκληρωθούν οι σχετικές υποδομές προστασίας του περιβάλλοντος. Έτσι παρότι τόσο κατά την τρέχουσα, όσο και κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, υλοποιήθηκε σειρά έργων για την εξασφάλιση της απαραίτητης περιβαλλοντικής υποδομής στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, διαπιστώνεται ακόμα σημαντική έλλειψη στις βασικές περιβαλλοντικές υποδομές διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, κυρίως στην ύπαιθρο και κατά δεύτερο λόγο στις ημιαστικές περιοχές, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά την εφαρμογή της αντίστοιχης κοινοτικής και εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Τα προβλήματα εντοπίζονται στην πολύ αραιή κάλυψη, κυρίως των περιοχών της υπαίθρου από αποχετευτικά δίκτυα και τη διάθεση των λυμάτων σε βόθρους, καθώς και στην έλλειψη ορθολογικά χωροθετημένων και οργανωμένων χώρων διάθεσης απορριμμάτων. Προβλήματα καταγράφονται επίσης λόγω της άναρχης χωροθέτησης εγκαταστάσεων σε όλη την έκταση της Περιφέρειας Πελοποννήσου με κύρια επιβαρυμένες περιοχές τις παραλιακές ζώνες, λόγω των ανεξέλεγκτων αντλήσεων υπόγειου νερού από τους υδροφορείς με αποτέλεσμα την υφαλμύρινσή τους καθώς και λόγω της πλημμελούς προστασίας των (πλούσιων) επιφανειακών υδατικών πόρων της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Περιγραφή του Επιχειρησιακού Προγράμματος

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ.) της Περιφέρειας Πελοποννήσου έχει ως στόχο να συμβάλει στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης, συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα και με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της Περιφέρειας.

Η Περιφέρεια Πελοποννήσου είναι περιφέρεια, που ανήκει στην κατηγορία της μεταβατικής στήριξης. Θα χρηματοδοτηθεί τόσο από τα τομεακά Ε.Π., όσο και από το Ε.Π., με κοινοτική συνδρομή που υπερβαίνει το €240 εκ., έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ισόρροπη κατανομή πόρων.

Το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Πελοποννήσου, πέραν της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, είναι «Η Πελοπόννησος πρότυπο αειφόρου ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα και στην Ευρώπη με την μεγιστοποίηση της αξιοποίησης του ανθρώπινου και τεχνολογικού κεφαλαίου».

Το όραμα αυτό προσδιορίζει και τον Στρατηγικό Στόχο της Περιφέρειας Πελοποννήσου, για την περίοδο 2014–2020, ο οποίος είναι: «**Καινοτόμος και αειφόρος αυτοτροφοδοτούμενη εξωστρεφής ανάπτυξη, με διασφάλιση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής**».

Οι δράσεις του ΠΕΠ Πελοποννήσου συστηματοποιείται σε πέντε Γενικούς Στόχους προκειμένου να επιτευχθεί η συνέργια τόσο μεταξύ τους όσο με τις παρεμβάσεις άλλων προγραμμάτων και να εξυπηρετηθεί ο Γενικός Αναπτυξιακός στόχος του προγράμματος.

Οι γενικοί στόχοι του Ε.Π. έχουν επιλέχτηκαν με σκοπό να συμβάλουν στην επίτευξη του στρατηγικού στόχου και αντικατοπτρίζουν αφ' ενός τις ανάγκες συμμόρφωσης με την περιβαλλοντική νομοθεσία και αφ' ετέρου την κάλυψη των αναγκών της Περιφέρειας σε υποδομές που σχετίζονται με την περιβαλλοντική προστασία. Ο κορμός των παρεμβάσεων που προβλέπονται από το ΕΠ υπηρετούν το στρατηγικό στόχο, και αφορά πέντε άξονες προτεραιότητας (Γενικοί Στόχοι).

Άξονας Προτεραιότητας 1:

Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της περιφερειακής προστιθέμενης αξίας.

Άξονας Προτεραιότητας 2

Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού-Ενεργός Κοινωνική ενσωμάτωση

Άξονας Προτεραιότητας 3

Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον

Άξονας Προτεραιότητας 4

Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη

Άξονας Προτεραιότητας 5

Χωρική Ανάπτυξη

Περιγραφή Εναλλακτικών Σεναρίων

Εξετάστηκαν τέσσερις (4) εναλλακτικές δυνατότητες εφαρμογής (scenarios) του Επιχειρησιακού Προγράμματος, έτσι ώστε σύμφωνα με την οδηγία 2001/42/ΕΚ, να τεκμηριωθούν περιβαλλοντικά οι λόγοι επιλογής του προς εφαρμογή σχεδίου.

Οι εναλλακτικές δυνατότητες οι οποίες εξετάστηκαν είναι:

➔ Μηδενική λύση (no plan or programme)

Η λύση αυτή αντιστοιχεί στην κατάσταση η οποία τείνει να δημιουργηθεί στο ορατό μέλλον χωρίς την υλοποίηση του ΠΕΠ, το οποίο ουσιαστικά σημαίνει δεν εφαρμόζω τίποτα καινούργιο ή/και σταματώ ότι ήδη εκτελείται.

➔ Ανάπτυξη χωρίς Κεντρικό Στρατηγικό Σχεδιασμό (unplanned growth)

Σύμφωνα με αυτή την εναλλακτική δυνατότητα, οι δράσεις οι οποίες πρόκειται να υλοποιηθούν στα πλαίσια εφαρμογής του Προγράμματος δεν γίνονται με βάση ένα Κεντρικό Στρατηγικό Αναπτυξιακό Σχεδιασμό, αλλά αποσπασματικά με “εμβλωματικές λύσεις” (ad hoc basis). Με τον τρόπο αυτό, μπορεί να αντιμετωπίζονται σε τοπικό επίπεδο, σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως η διάθεση στερεών και υγρών αποβλήτων, η διαχείριση των υδάτινων πόρων (π.χ. αύξηση αριθμού γεωτρήσεων, απόληψη ύδατος από μία περιοχή που θα έχει επιπτώσεις στις πηγές μίας άλλης). Στο ίδιο πλαίσιο επίσης μπορεί να κινηθεί και η επιλογή κατασκευής συγκεκριμένου οδικού δικτύου, το οποίο θα αναπτύσσει άνισα τις επί μέρους χωρικές ενότητες της Περιφέρειας, όπως είναι η επιλογή κατασκευής αυτοκινητόδρομων έναντι ανάπτυξης του ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου, με αποτέλεσμα την εξυπηρέτηση μεν των αστικών κέντρων αλλά την αποδυνάμωση της υπαίθρου.

→ Σχεδιασμός του Αναπτυξιακού Προγράμματος της περιόδου 2014-2020 στα ίδια πρότυπα με την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (current situation)

Σύμφωνα με αυτή την εναλλακτική δυνατότητα, θα πρέπει να εφαρμοστεί η Στρατηγική Ανάπτυξης η οποία ακολουθήθηκε κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2007-2013.

→ Προγραμματισμένη Ανάπτυξη βάσει Κεντρικού Στρατηγικού Σχεδιασμού (planned growth).

Η τέταρτη εναλλακτική δυνατότητα αφορά την εφαρμογή του ΠΕΠ για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Πολλές από τις δράσεις του ΠΕΠ στοχεύουν στην ολοκλήρωση ημιτελών έργων που βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και δεν προβλέπεται να ολοκληρωθούν μέχρι τέλους της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Όστόσο πολλές δράσεις στοχεύουν στην αξιοποίηση ανεκμετάλλευτων ως σήμερα ισχυρών σημείων της Περιφέρειας και στην αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων.

Σύμφωνα με την περιγραφή των εναλλακτικών δυνατοτήτων εφαρμογής του ΠΕΠ, η οποία έγινε στις προηγούμενες παραγράφους, καταλήγουμε στα εξής:

1. Όσον αφορά στην Εναλλακτική δυνατότητα 1, η μη εφαρμογή του Προγράμματος θα αποτελέσει τροχοπέδη για την πραγματική Σύγκλιση με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες της Χώρας και της Ε.Ε, με αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού της πλούτου καθώς και τη βελτίωση και προστασία των φυσικών της πόρων.
2. Όσον αφορά στην Εναλλακτική δυνατότητα 2 αυτή εμπεριέχει πολλές απειλές για το Περιβάλλον, όπως είναι η βιοποικιλότητα, η ποιότητα των εδαφών και των υδάτων, το τοπίο κ.ά. και έρχεται σε αντίθεση με τη διεθνή, κοινοτική και εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία.
3. Όσον αφορά στην Εναλλακτική δυνατότητα 3, εάν συνεχιστεί η ίδια Στρατηγική Ανάπτυξης, δεν θα επιτευχθεί βελτίωση των αρνητικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της Περιφέρειας και ούτε θα αξιοποιηθεί το αναπτυξιακό

δυναμικό της, το οποίο σχετίζεται με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει, όπως αυτά έχουν περιγραφεί προηγούμενα. Οι δύο αυτές παράμετροι, της βελτίωσης/εξάλειψης των αρνητικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών και της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, τεκμηριώνουν την ανάγκη επαναπροσέγγισης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και της Περιβαλλοντικής Σύγκλισης με τους ευρωπαϊούς εταίρους για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

4. Όσον αφορά στην Εναλλακτική δυνατότητα 4, έρχεται να αντιμετωπίσει ελλείψεις και προβλήματα που δεν μπόρεσαν να αντιμετωπιστούν επαρκώς κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση σε δράσεις που αφορούν στην αειφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα ζωής.

Οι στόχοι του ΠΕΠ εντάσσονται στους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού (ΕΚ) 1303/2013 (Γενικός Κανονισμός) αναλαμβάνει (χρησιμοποιώντας τα υφιστάμενα κοινοτικά χρηματοδοτικά μέσα- Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία) να προαγάγει την βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, όπως ορίζεται στο άρθρα 11 και 191, παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», στοχεύοντας στη μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων που έχουν ανακύψει, ιδίως σε χώρες και περιφέρειες των οποίων η ανάπτυξη υστερεί, σε συνάρτηση με την οικονομική και κοινωνική αναδιάρθρωση, και στη γήρανση του πληθυσμού. Η δράση αυτή της Ε.Ε ενσωματώνει, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τις προτεραιότητες της ΕΕ υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης.

Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων εφαρμογής καθώς και της μη εφαρμογής του ΠΕΠ (μηδενική λύση), για την προγραμματική περίοδο 2014-2020, στηρίζεται σε κριτήρια τα οποία σχετίζονται με τις προτεραιότητες της Ένωσης υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης, της προστασίας και της βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, για την ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης, της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης καθώς και της κοινωνικής ένταξης.

Όσον αφορά στις Εναλλακτικές δυνατότητες 1, 2 και 3, απορρίπτονται ως αντίθετες με το επιθυμητό αποτέλεσμα το οποίο αναμένεται από την εφαρμογή του ΠΕΠ, το οποίο στοχεύει στην αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας Πελοποννήσου, την προστασία και ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος καθώς και την αναβάθμιση και προστασία των φυσικών της πόρων (αέρας, νερά, έδαφος, υπέδαφος).

Επιλέγεται η Εναλλακτική δυνατότητα 4 καθόσον σε σχέση με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον καθώς και τους φυσικούς πόρους, πρόκειται να τα βελτιώσει, αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τα θετικά σημεία και εξομαλύνοντας ή/και εξαλείφοντας τα αρνητικά, προσεγγίζοντας έτσι το στόχο της Αειφόρου Ανάπτυξης.

Στην προκειμένη περίπτωση το ζητούμενο είναι η εφαρμογή του ΠΕΠ, με τον απαραίτητο όμως όρο της βιωσιμότητας (αειφορίας), η οποία θα εξασφαλίσει το ποιοτικό περιβάλλον για τη σημερινή γενιά και θα διαφυλάξει το ποιοτικό μέλλον για τις επερχόμενες γενεές. Το τελευταίο αυτό αποτελεί τεράστια ηθική ευθύνη για όλους, για όσους λαμβάνουν αποφάσεις και σε όλα τα επίπεδα, για όσους υλοποιούν και για όσους συμμορφώνονται με

τους κανόνες, αφού σήμερα αποφασίζουμε για το πώς και πόσο θα ζήσουν οι επερχόμενοι ενώ αυτοί είναι απόντες χωρίς τη δυνατότητα της οποιασδήποτε παρέμβασης.

Εκτίμηση και Αξιολόγηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, Επιπτώσεων και Μέτρα Αντιμετώπιση

Για την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ΕΠ συντέθηκε μια μεθοδολογία δύο σταδίων. Συνοπτικά:

- ▶ Στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται η πιθανότητα να επηρεαστεί κάποια περιβαλλοντική παράμετρος ή δείκτης από μια ή περισσότερες δράσεις του ΕΠ.
- ▶ Στο δεύτερο στάδιο, για τις μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, εκτιμώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών π.χ. η θετική ή αρνητική κατεύθυνση της αλλαγής, η μονιμότητα ή ο περιορισμένος χρόνος παραμονής της κ.ά. Κατόπιν, διεξάγεται η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών και διαπιστώνεται η αναγκαιότητα ή μη της λήψης μέτρων αντιμετώπισης. Σε καταφατική περίπτωση προσδιορίζεται το είδος των κατάλληλων μέτρων.

Η διερεύνηση του πρώτου σταδίου κατέληξε στην κατάρτιση του πίνακα με εξήντα πέντε κρίσιμες ερωτήσεις, διαρθρωμένες σε είκοσι περιβαλλοντικά θεματικά πεδία. Ο πίνακας αυτός χρησιμοποιείται ως «κόσκινο» για κάθε άξονα προτεραιότητας του ΕΠ, ώστε να διαγνωσθούν οι περιβαλλοντικές συνιστώσες που ενδέχεται να μεταβληθούν, αλλά και αυτές που δεν πρόκειται να δεχθούν τάσεις αλλαγής (screening).

Οι πρώτες συλλέγονται και περνούν στο επόμενο στάδιο, αυτό του προσδιορισμού των ιδιοτήτων κάθε μεταβολής. Ακολουθεί δηλαδή αξιολόγηση του χαρακτήρα κάθε επίπτωσης και εντοπίζονται οι δυνατότητες πρόληψης και εκ των υστέρων αναστροφής των επιπτώσεων, ώστε να διαμορφωθεί η κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να στρέφονται τα μέτρα αντιμετώπισης. Τέλος, διερευνώνται λεπτομερέστερα τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων.

Συμπερασματικά, από την αξιολόγηση του συγκεκριμένου ΕΠ προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- ➔ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Πελοποννήσου παρουσιάζει υψηλό βαθμό συμβατότητας με την εθνική και κοινοτική πολιτική περιβάλλοντος, περιλαμβάνοντας επιμέρους δράσεις στα Μέτρα των περισσότερων Αξόνων Προτεραιότητας που ενσωματώνουν την περιβαλλοντική διάσταση άμεσα ή έμμεσα. Τα μέτρα των αξόνων, που παρουσιάζονται ως αμέσως συναφή με τους τομείς προτεραιότητας του έκτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, συγκεντρώνουν ένα ποσό χρηματοδότησης ύψους 37Μ € (14,9% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του ΕΠ), το οποίο αφορά στη λήψη ενεργητικών μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας.
- ➔ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Πελοποννήσου παρουσιάζει απόλυτη συνάφεια με τον χωροταξικό σχεδιασμό και ευρεία χωρική διασπορά των πόρων.

- ➔ Μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος δημιουργείται το υπόβαθρο για την αειφόρο ανάπτυξη της Περιφέρειας Πελοποννήσου, παράλληλα με την προστασία του περιβάλλοντος. Η δημιουργία του υπόβαθρου για την αειφόρο ανάπτυξη περιλαμβάνει όλες τις επιμέρους συνιστώσες που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την επίτευξη του στόχου της αειφόρου ανάπτυξης.

Η συναξιολόγηση όλων των δεδομένων που αφορούν στην απογραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος της υπό εξέταση χωρικής ενότητας, σε σχέση με την εφαρμογή του ΕΠ, οδηγεί στη διατύπωση των κάτωθι απόψεων:

Η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης, όσον αφορά στα παραδοσιακά πεδία εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως οι υδάτινοι πόροι, το έδαφος, το ατμοσφαιρικό περιβάλλον (ορισμένων περιοχών – Μεγαλόπολη) και το φυσικό περιβάλλον, δείχνει ότι υφίστανται πιέσεις, παρουσιάζονται προβλήματα και εμφανίζονται ελλείψεις, οι οποίες προβάλλουν και τις ανάγκες της Περιφέρειας Πελοποννήσου στον τομέα του Περιβάλλοντος στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι ανάγκες αυτές μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο από ενέργειες και μέτρα πολιτικής τα οποία θα είναι εστιασμένα σε ιεραρχημένες προτεραιότητες. Οι προτεραιότητες αυτές έχουν τεθεί από τους γενικούς αναπτυξιακούς στόχους του ΕΠ για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 και αφορούν μεταξύ άλλων και στη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, τη διαφοροποίηση του γεωργικού προτύπου (προστασία εδαφών κ.ά.), την πρόληψη φυσικών καταστροφών και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού πλούτου, καθώς και της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής (αρχιτεκτονική και αρχαιολογική).

Κατά συνέπεια, απαιτείται η αντιμετώπιση των υφισταμένων προβλημάτων, στα ως άνω περιβαλλοντικά μέσα, τα οποία για την Περιφέρεια Πελοποννήσου σχετίζονται με: α) την υποβάθμιση των υδατικών πόρων (υφαλμύρωση υπόγειου υδροφόρου, ρύπανση επιφανειακών και υπόγειων υδάτων από λύματα και δραστηριότητες του γεωργικού τομέα-διάχυτη ρύπανση), β) τη ρύπανση των εδαφών από τα φυτοφάρμακα, την ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων, την εκμετάλλευση λιγνίτη, καθώς και την παλαιά μεταλλευτική δραστηριότητα (περιοχή Ερμιόνης), την ανυπαρξία χωραταξικού σχεδιασμού ως προς λατομικές δραστηριότητες, γ) την υποβάθμιση του παράκτιου περιβάλλοντος από τα λύματα, την άναρχη οικιστική ανάπτυξη και τις πιέσεις από τον τουρισμό, δ) την ελλιπή προστασία, αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού πλούτου, ο οποίος είναι εκτεθειμένος στις πυρκαγιές και την υπερβόσκηση, ε) την ελλιπή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ζ) την ποιότητα του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος ορισμένων περιοχών και γενικώς τη μη ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, η) την πλημμελή προστασία των διεθνούς οικολογικής σημασίας προστατευόμενων περιοχών, θ) την χωρίς κεντρικό σχεδιασμό εκμετάλλευση των επιφανειακών υδατικών πόρων με έργα (π.χ. φράγματα κλπ) τα οποία δεν εντάσσονται σε ένα γενικότερο σχεδιασμό διαχείρισης και προστασία του νερού

Στην περίπτωση της μη εφαρμογής του ΕΠ, τα χαρακτηριστικά των περιοχών, όπου εντοπίζονται τα ως άνω προβλήματα, θα συνεχίσουν να παραμένουν τα ίδια, με αποτέλεσμα τα υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα να διογκωθούν και να αποτελέσουν σοβαρή απειλή για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στη συνέχεια στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης δίνεται σε επίπεδο κατευθύνσεων, μία σειρά προτάσεων και μέτρων, τα οποία είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση των οποιωνδήποτε δυσμενών επιπτώσεων, που εκτιμάται ότι θα προκληθούν από την εφαρμογή του ΕΠ στους ως άνω τομείς του Περιβάλλοντος.

Τέλος στο κεφάλαιο των στοιχείων της κανονιστικής πράξης, προτάθηκε ένα γενικό πλαίσιο Περιβαλλοντικών Όρων, που διέπουν την εφαρμογή του ΕΠ. Περιγράφονται συνοπτικά τα μέτρα περιορισμού της αέριας ρύπανσης, προστασίας της ποιότητας των υδάτων, αντιθορυβικής προστασίας και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, από την εφαρμογή του ΕΠ, ανά κατηγορία παρέμβασης σε γενικά πλαίσια και για τις παρεμβάσεις, για τις οποίες κρίνεται κατά κανόνα απαραίτητη η επιβολή περιβαλλοντικών όρων. Η εφαρμογή της υφιστάμενης νομοθεσίας (Νόμοι, Π.Δ, ΚΥΑ, ΥΑ, κοινοτικές οδηγίες) για κάθε κατηγορίας παρέμβαση, είναι αυτονόητη.

Προτεινόμενο Πρόγραμμα Παρακολούθησης

Για την παρακολούθηση (monitoring) των περιβαλλοντικών μεταβολών ή/και επιπτώσεων των παρεμβάσεων που θα προκύψουν από την εφαρμογή του ΕΠ προτείνονται επίσης συγκεκριμένοι δείκτες και προτείνεται η εφαρμογή ειδικού προγράμματος δειγματοληψιών και μετρήσεων των οποίων το είδος και η συχνότητα, απαιτείται να είναι τέτοια έτσι ώστε να απεικονίζει την εξέλιξη της κατάστασης του περιβάλλοντος και παράλληλα να ικανοποιεί τις απαιτήσεις που απορρέουν από τις κανονιστικές πράξεις του εθνικού ή κοινοτικού δικαίου, όπως επί παραδείγματι από την οδηγία 2000/60/ΕΚ, που αφορά στη διαχείριση των υδατικών πόρων. Για τη διαχρονική παρακολούθηση της μεταβολής του περιβάλλοντος στο χωρικό πεδίο εφαρμογής του Προγράμματος, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένοι περιβαλλοντικοί δείκτες (διαρθρωτικοί δείκτες).

NON TECHNICAL SUMMARY

Introduction

The area for drawing up the Regional Operational Programme (OP) for which the Strategic Environmental Assessment (SEA) was prepared, coincides with the administrative boundaries of the region of Peloponnese.

The environmental assessment of certain plans and programs carried out at the level that follows the main guidelines and objectives and preceding skill levels and application. At this level, most of the decisions of a general nature, which usually have two characteristics:

- ▶ Mainly, general direction issues and finalisation of the framework for the next stages of the programme, rather than specific design issues of individual projects and activities that will link to the programme.
- ▶ Eventual overthrow or change of such decisions in the future, accompanied by a high to unbearable costs, usually in the sense of subversion or entire sections of programming that the resignation of the great majority of program objectives.

These two features are those that provide decisions the strategic character and therefore, the level of taking them as “strategic”.

It is clear that the SEA process is the means to integrate environmental issues during the decision-making by ensuring that take into account the significant environmental impacts of human actions and initiatives in planning and programming.

The Region of Peloponnese

The Peloponnese region occupies the southern part of mainland Greece. It lies to the west by the Ionian Sea and is bordered by the Region of Western Greece, northeast to Attica, and on the east coast of the Myrto Sea.

The Peloponnese region includes five regional units and twenty six municipalities. It consists of the regional units of Corinth, Argolida, Arkadia, Messinia and Laconia and is based in Tripoli, the capital of EE Arcadia.

The population of the Peloponnese region corresponds to 5.3% (2011) of the total population (577,903 inhabitants), while larger in area and population Regional Units are respectively the Arcadia with 25.5% of the total area (4.419 km²) Messinia and accounting for 27.7 % of the total population of the region (154 197 inhabitants).

It has a total area of 15.490 km² and covers 11.7% of the total area of the country, with characteristic morphology of large massifs (50.1 % of the area), who occupy the central portion, while only 21.5% this is flat (and 28.4% mountainous), especially in coastal areas where several valleys formed, mainly of alluvial origin. However, despite the small

percentage of the plains, the region has some of the most fertile areas of the country as Argolikos plain and the plain of Corinth.

The State of the Environment

The Peloponnese region characterized by a variety of bioclimatic floors: the east coast and the coast of the Laconian Gulf belong to semi-arid bioclimatic stage. Messinia mainly lies in the sub-humid bioclimatic floor as mild winters and warm. Arcadia displays great variety bioclimatic stage (semi-dry bioclimatic floor on the coast, inland sub-humid and humid in the highlands with a mild and harsh winters).

In the Region of Peloponnese exists:

1. 13 locations as Monuments of Nature, whose preservation was necessary and measures have been determined to protect them.
2. 2 aesthetic forests out of the 19 recorded in the country
3. 28 NATURA 2000 sites out of the 419 in the country
4. 40 sites of outstanding natural beauty out of the 271 recorded in the country

In the Region of Peloponnese belonged 3 of the 14 water districts of the country (West Peloponnese, Northern Peloponnese and East Peloponnese) and parts of the water districts of West Central Greece and Attica.

The Peloponnese region shows significant delay in the disposal and treatment of wastewater and solid waste while the projects implemented in the previous programming period it was not possible to complete the relevant environmental protection infrastructure. So although both the current as well as during the previous programming periods, implemented a series of projects to ensure the necessary environmental infrastructure in the Peloponnese region, it is still a significant lack in basic environmental infrastructure management of liquid and solid waste, especially in the countryside, and secondarily in suburban areas, which adversely affects the implementation of relevant European and national environmental legislation. The problems lie in the very sparse coverage, especially in rural areas of sewers and sewage disposal in pits, and a lack of rationally siting and operated sanitary landfill. Problems also exist because of illegal and uncontrolled dumpsites. Problems also exist because of unregulated siting of facilities throughout the Peloponnese region with main polluted areas the coastal zones, through uncontrolled pumping of underground water aquifers resulting in brackish as well as by incomplete protection of the (rich) surface water resources of the Region of Peloponnese.

Description of the Regional Operational Programme

The Regional Operational Programme (ROP) of Peloponnese aims to contribute to meeting the national strategic objectives in the context of environmental protection and sustainable development, complementing the sectoral programmes with emphasis on the particular characteristics and needs of the Region.

The Peloponnese region is a region that belongs to the transitional support. It will be financed both by the Sectoral Operational Programmes, and by the ROP, with a Community

contribution exceeding the €240 million, in order to ensure a balanced distribution of resources.

The development vision of the Peloponnese region, beyond the programming period 2014-2020, is "The Peloponnese model of sustainable development and social cohesion in Greece and in Europe by maximizing the use of human and technological capital."

This vision determines the strategic objectives of the Peloponnese Region, for 2014-2020, which is: "Innovative and sustainable self-sustaining extroverted development, ensuring social and spatial cohesion."

The actions of ROP of Peloponnese systematized into five broad objectives to achieve synergy among themselves with the operations of other programs and to serve the overall development objectives of the programme.

The general objectives of the OP have been chosen in order to contribute to achieving the strategic objective and reflect on the one hand the need to comply with environmental legislation and secondly to meet the needs of the Region in infrastructure related to environmental protection. The trunk of the interventions provided by the ROP serve the strategic goal, and addresses five priority axes (General Objectives).

Priority Axis 1:

Enhancing competitiveness and internationalisation of enterprises (especially SMEs), transition to quality entrepreneurship with cutting edge innovation and increase regional added value.

Priority Axis 2

Development and utilisation of human resources capacity - Active Social integration

Priority Axis 3

Protection of the environment - transition to an economy -friendly environment

Priority Axis 4

Development - modernisation - completion of infrastructure for economic and social development

Priority Axis 5

Spatial Development

Description of Alternative Scenarios

Four (4) implementation options (scenarios) of the Operational Programme were analysed, so that in accordance with Directive 2001/42/EC, documented the environmental reasons for selecting the projects to be implemented.

The options that were considered are:

↳ Zero option (no plan or programme)

The solution is similar to the situation which tends to be created in the foreseeable future without the implementation of the ROP, which basically means apply nothing new and/or stop whatever is already running.

↳ Without central development Strategic Plan (unplanned growth)

Under this option, the actions to be implemented in the context of the Plan are not based on a central strategic development planning, but with patchy "solutions" (ad hoc basis). In this way, it can be treated locally, serious environmental problems, such as the disposal of solid and liquid wastes, management of water resources (eg increased number of drilling, extraction of water from a region which will affect the sources of a other). In the same framework can also be moved and select specific road network construction, which develops unevenly on individual spatial units of the region, such as the construction of highways selection against development of intra-regional road network, resulting in service while urban centres but the weakening of the countryside.

↳ Design Development Programme for 2014-2020 to the same standards as the current programming period (current situation).

Under this option, you must implement the development strategy followed in the current programming period 2007-2013.

↳ Planned Development based on central strategic planning (planned growth).

The fourth option on the implementation of the ROP for the programming period 2014-2020.

Some of the actions of the ROP aim to complete unfinished projects that are under construction and are not expected to be completed by the end of the current programming period.

However, many actions aimed at unexploited until now strengths of the region and addressing potential risks.

According to the description of alternative opportunities for ROP, which was in the previous paragraphs, we conclude the following:

1. As for Option 1, the non-implementation of the Programme will be a drag on real convergence with the developed regions of the country and the EU, with negative impact on the economy, improving the living standards of the region, protection and enhancement of the natural and cultural wealth and the improvement and protection of natural resources.
2. Regarding Option 2 that contains many threats to the environment, such as biodiversity, soil quality and water quality, landscape etc. and contrasts with the international, EU and national environmental legislation.

3. Regarding Option 3, if the continued development strategy will not achieve improvement of negative developmental characteristics of the region, nor will it unleash the growth potential, which is related to the comparative advantages that have been described previously. These two parameters, the improvement/ elimination of negative developmental characteristics and utilization of comparative advantages, document the need to re-develop the strategy of the region under the Cohesion Policy and Environmental Convergence with European partners to promote sustainable development.
4. Regarding Option 4 is to address deficiencies and problems that could not be adequately addressed in the previous programming period, giving greater emphasis to actions relating to sustainable development and quality of life.

The objectives of the ROP fall within the objectives of the European Union, which in accordance with Article 8 of Regulation (EC) 1303/2013 (General Regulation) assume (using the existing Community financial instruments - European Structural Funds and Investment) to promote sustainable development and protecting and improving the environment as set out in articles 11 and 191, paragraph 1 of the European Treaty, taking into account the principle of "the polluter pays", aiming at reducing the economic, social and territorial disparities which have arisen particularly in countries and regions whose development is lagging behind and in connection with economic and social restructuring and the aging population. This action incorporates the EU, national and regional level, the EU's priorities for sustainable development.

Consequently, the evaluation of alternatives and implementation of non-ROP (zero option), for the programming period 2014-2020, based on criteria related to the Union's priorities in favour of sustainable development, protection and improvement of environmental quality, to enhance growth, competitiveness and employment and social inclusion.

Regarding Alternatives 1, 2 and 3 are rejected as contrary to the desired result expected from the implementation of the ROP, which aims to upgrade the living standards of the Peloponnese Region, the protection and enhancement of the natural environment and upgrading and protection of natural resources (air, water, soil, subsoil).

Select Option 4 so far in relation to the natural and human environment and natural resources are going to improve, stressing the strengths and smoothing and/or eliminating the negative, thereby reaching the goal of Sustainable Development.

In this case the aim is the implementation of the ROP, with the inviolable but average viability (sustainability), which will ensure the quality environment for today's generation and safeguard the quality future for upcoming generations. The latter is a huge moral responsibility for all decision makers in all levels for those who implement and comply with the rules, since today we decide how and how much will the upcoming live while they are absent without the possibility of any intervention.

Assessment and Environmental Impact Assessment, Impact and Corrective Measures

For assessment and environmental impact assessment of the ROP synthesized a two-step methodology. In summary:

- ▶ In the first stage determined the probability that affected some environmental parameter or index of one or more actions of the ROP.
- ▶ In the second stage, the changes were evaluated as potential assessed the characteristics of changes e.g. the positive or negative direction of change, permanence or the limited dwell time etc. Then conducted to evaluate the characteristics and shows the necessity or otherwise of taking countermeasures. If so specify the type of appropriate measures.

The first stage of the investigation led to the drafting of the list with sixty five critical questions, divided into twenty environmental themes. This table is used as a ' sieve ' for each priority axis of the OP to diagnose the environmental components which may change, but they are not going to accept change trends (screening).

The first collected and passed to the next stage, that of determining the properties of each change. Below that reviewed the status of each effect and identify prevention opportunities and subsequently reversing the effects to shape the direction in which we must turn their countermeasures. Finally, the necessary measures to be taken investigated, in order to counter the effects.

In conclusion, the evaluation of the ROP leads to the following conclusions:

- ↳ The Operational Programme of the Peloponnese region shows a high degree of compatibility with national and EU environmental policy, including specific actions to measures of more priority axes incorporating the environmental dimension directly or indirectly. Priority Axes, presented as it is directly linked to the priority areas of the sixth environment action, collect an amount of €37 million (14,9% of the total public cost of the OP), which refers to active measures of environmental protection.
- ↳ The Operational Programme of the Peloponnese Region has absolute relevance to spatial planning and broad spatial dispersion of resources.
- ↳ Through the Operational Programme created the foundation for the sustainable development of the Region of Peloponnese, while protecting the environment. The creation of the base for sustainable development includes all the individual components that create the conditions for achieving the goal of sustainable development.

The co-evaluation of all the data in the inventory of the current state of the environment under consideration spatial entity, in relation to the implementation of the OP, gives rise to the following views:

The current state of the environment of the study area, with respect to the traditional application fields of environmental policy, such as water resources, soil and the atmosphere (certain areas - Megalopoli) and the natural environment, shows that under pressure, problems occur and appear deficiencies, which project and the needs of the Peloponnese Region in the field of Environment in the context of sustainable development.

These needs can only be met by actions and policy measures that will be focused on hierarchical priorities. These priorities have been set by the general development objectives of the OP for the programming period 2014-2020 and relate inter alia to the management of

solid and liquid waste, management of water resources, diversification of agricultural model (soil protection, etc.), the prevention of natural disasters and the protection and enhancement of natural resources and cultural heritage of the area (architectural and archaeological).

Consequently, it is necessary to address the existing problems in these environmental media, which for the Peloponnese region related to: a) the degradation of water resources (increase groundwater salinity, pollution of surface and groundwater by sewage and agricultural waste - diffuse pollution), b) the soil contamination by pesticides, uncontrolled waste disposal, the lignite and the old mining activity (region Hermione), the lack of spatial planning regarding quarrying, c) degradation of coastal environment from sewage, uncontrolled urban development and tourism pressures, d) the lack of protection, utilisation and promotion of natural assets, which is exposed to fires and uncontrolled animal feeding e) the incomplete utilisation of cultural heritage, f) the quality of atmospheric environment in certain regions and generally irrational management of natural resources, g) improper protection of international ecological importance of protected areas, h) without central planning exploitation of surface water resources projects (e.g. dams, etc.) that are not part of a general management planning and water protection.

In case of non- implementation of the ROP, the characteristics of the areas where the above identified problems will continue to remain the same, resulting in the existing environmental problems to rise and pose a serious threat to sustainable development.

Thereafter in this assessment given at the guidelines, a series of proposals and measures, which are necessary to address any adverse impacts that are expected to result from implementation of the ROP in these areas of the environment.

In this chapter the details of the regulatory act, proposed a general framework for the environmental conditions governing the implementation of the ROP. Outlined measures to reduce air pollution, protect water quality, noise protective and protection of the natural environment, the implementation of the ROP, by category of intervention generally and for the operations for which it is normally necessary to impose environmental terms. Implementation of existing national and European legislation for each category of intervention is apparent.

Proposed Environmental Monitoring Programme

For monitoring (monitoring) of environmental change and/ or impact of interventions that will result from implementation of ROPs also proposes concrete indicators and proposes specific program of sampling and measurements whose nature and frequency required to be such that reflect the situation of the environment while satisfying the requirements under the regulations of national or Community law, for example by Directive 2000/60/EC on the management of water resources. For the longitudinal monitoring of environmental changes in the spatial scope of the Programme, it is proposed to use specific environmental indicators (structural indicators).